

УДК 336

Тетяна Костишина (Україна)

JEL classification: O33, O35

Тетяна КОСТИШИНА

*доктор економічних наук, професор,
завідувач,
кафедра управління персоналом, економіки
праці та економічної теорії,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі», Україна*

© Тетяна Костишина, 2021

Отримано: 02.02.2021 р.
Прорецензовано: 15.02.2021 р.
Рекомендовано до друку: 24.02.2021 р.
Опубліковано: 24.02.2021 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4. 0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

АНОТАЦІЯ

У сучасних умовах світового розвитку відбуваються значні зміни як в управлінні, так і в суспільстві, що пов'язано з поширенням інформаційних технологій. Перехід до цифрової економіки стосується не лише економічних проблем, а й стане основою регулювання соціально-трудова питань, у тому числі соціального захисту. Метою статті є забезпечення соціального захисту в контексті розвитку цифрової економіки. У статті визначено основні підходи до формування цифрової економіки, охарактеризовані концептуальні підходи до удосконалення соціального захисту в контексті розвитку цифрової економіки. Визначені підходи до цифрової та соціальної трансформації суспільства сприятимуть конкурентоспроможності персоналу в умовах цифровізації, розвитку національної економіки України.

Костишина Т. Соціальний захист в контексті розвитку цифрової економіки. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. № 1. С. 279-288.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.01.279>

Ключові слова: цифрова економіка; соціальний захист; цифровізація; конкурентні переваги та загрози цифрової економіки.

Tetyana Kostyshyna (Ukraine)

UDC 336

JEL classification: O33, O35

Tetyana KOSTYSHYNA

*Doctor of Economic Sciences,
Professor,
Head,
Department of Personnel Management, Labor
Economics and Economic Theory,
Ukoopspilka University «Poltava University of
Economics and Trade», Ukraine*

© Tetyana Kostyshyna, 2021

Received: 02.02.2021
Revised: 15.02.2021
Accepted: 24.02.2021
Online publication date: 24.02.2021

This is an Open Access article, distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 license, which permits unrestricted re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited.

SOCIAL PROTECTION IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY

ABSTRACT

In today's world of development, there are significant changes in both management and society, due to the spread of information technology. The transition to a digital economy not only addresses economic issues, but will also become the basis for regulating social and labor issues, including social protection. The aim of the article is to provide social protection in the context of the digital economy. The article identifies the main approaches to the formation of the digital economy, describes the conceptual approaches to improving social protection in the context of the digital economy. Certain approaches to the digital and social transformation of society will contribute to the competitiveness of staff in terms of digitalization, development of the national economy of Ukraine.

Kostyshyna, T. (2021). Social protection in the context of the development of the digital economy. *Economic analysis*, 31 (1), 279-288.

DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.01.279>

Keywords: digital economy; social protection; digitalization; competitive advantages and threats of digital economy.

Вступ

Цифрова трансформація суспільства в сучасних умовах є об'єктивним процесом, але не завжди здійснюється відповідно до певних правил, визначених національним законодавством з урахуванням міжнародно-правових принципів та підходів стосовно закріплення та реалізації прав, свобод людини.

Сьогодні актуальними є питання трансформації соціальної сфери для роботи в контексті розвитку цифрової економіки. Якісний та ефективний соціальний захист в умовах нової інформатизації повинен бути одним із основних пріоритетів будь-якої держави.

Враховуючи сучасні умови, що спричинені новою хвилею глобалізації, пов'язаної з формуванням і розвитком індустрії 4.0, діджиталізацією бізнесу, пандемією коронавірусу, формування політики соціального захисту в контексті функціонування цифрової економіки є актуальним і своєчасним як для розвитку країни, так і для забезпечення якості життя населення, зокрема трудового життя.

Теоретичною основою для дослідження поняття цифрова економіка виступили роботи наступних вчених: Н. Василенко, О. Вишневського, А. Зубарева, І. Іванова, В. Макарова, Б. Розовського, К. Якушенко та інших. Вплив цифрової економіки на розвиток соціально-трудова відносин, зокрема соціального захисту стали напрацюваннями Ю. Веремеко, М. Макарової, М. Меркулова, Ю. Одегова, В. Челухіна та інших. У той же час у працях сучасних вчених та фахівців недостатньо приділяється уваги удосконаленню та забезпеченню соціального захисту в контексті розвитку цифрової економіки.

Мета статті

Метою статті є визначення підходів до забезпечення соціального захисту в контексті розвитку цифрової економіки.

Виклад основного матеріалу

Соціальний захист – це система економічних, соціальних та організаційних заходів, які здійснюються державою для підтримки незахищених верств населення – пенсіонерів, інвалідів, ветеранів війни, багатодітних сімей та інших малозабезпечених громадян [1].

Найширше формулювання визначає соціальний захист опосередковано, як «спеціальну систему (інститут), що дає можливість людині реалізувати свої соціальні права в соціальній державі, при цьому соціальні права обмежуються правами на отримання матеріальних благ за певних умов у

певних ситуаціях за рахунок економічних можливостей суспільства» [2].

Розвиток економіки України в напрямі демократичних змін дістав підтримку в Конституції як основному законі держави, яка дає чітку правову регламентацію суспільних відносин, цивілізованого вирішення проблем взаємовідносин особи, суспільства, держави.

Виходячи з положень Конституції, статті 46, держава зобов'язується вжити відповідних заходів, спрямованих на соціальний захист громадян, які б забезпечували належний рівень життя.

В економіці України відбуваються суттєві зміни у формах власності, трансформується політична система, але ці зміни недостатньо стосуються системи соціального захисту, яка має вирішувати набагато більше проблем, ніж раніше, особливо тих, що пов'язані з бідністю та безробіттям.

Соціальний захист в умовах сьогодення спрямований не тільки на боротьбу з бідністю шляхом організації персональної допомоги бідним, а й на запобігання бідності, надавши можливість людям створити засади соціального захисту під час свого трудового життя.

Різноманіття форм власності, розширення видів трудової діяльності породжують різку поляризацію населення України: з одного боку утворюються клас соціальної еліти, чий дохід у багато разів перевищує максимальну офіційну заробітну плату, з іншого – відбувається падіння життєвого рівня більшості населення.

У зв'язку з цим визначені основні завдання соціального захисту в Україні, що представлені на рис. 1.

Реалізація цих завдань можлива лише за умови комплексного використання різних методів і важелів, зокрема, реалізації конституційних прав громадян на працю і допомогу з безробіття, запровадження оплати праці не нижче мінімального рівня, індексації зарплати в умовах зростання цін та прожиткового мінімуму, надання державної допомоги, пільг та інших видів соціальної підтримки малозабезпеченим сім'ям та сім'ям які мають дітей, матеріального забезпечення у разі досягнення пенсійного віку, тимчасової або постійної втрати працездатності, втрати годувальника тощо.

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 р. передбачала створення ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формування потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства для їх ефективності, конкурентоздатності та національного розвитку, зростання обсягів виробництва високотехнологічної

продукції та благополуччя населення. Ця концепція передбачала здійснення заходів щодо впровадження відповідних стимулів для цифровізації економіки, суспільної та соціальної сфер, усвідомлення наявних викликів та інструментів розвитку цифрових інфраструктур,

набуття громадянами цифрових компетенцій, а також визначала критичні сфери та проекти цифровізації, стимулювання внутрішнього ринку виробництва, використання та споживання цифрових технологій.

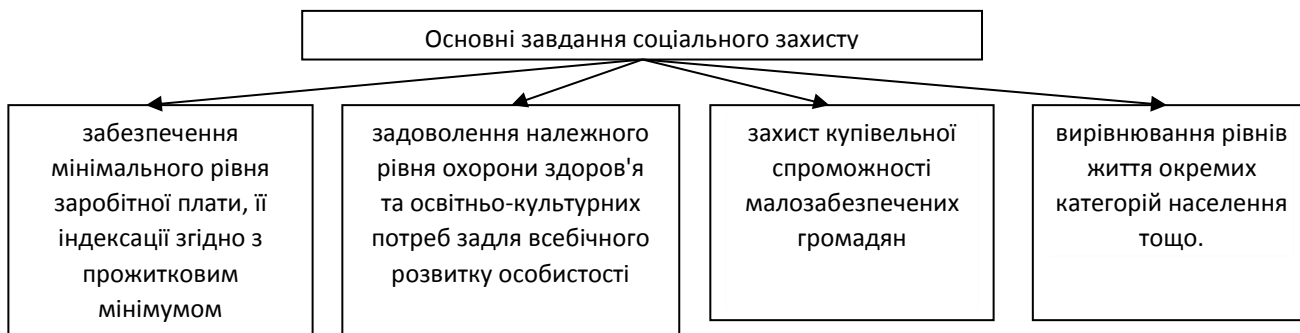

Рис. 1. Основні завдання соціального захисту в Україні

Шлях до цифрової економіки пролягає через внутрішній ринок виробництва, використання та споживання інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. У класичному розумінні поняття «цифрова економіка» означає діяльність, в якій основними засобами (факторами) виробництва є цифрові (електронні, віртуальні) дані як числові, так і текстові. Цифрова економіка базується на інформаційно-комунікаційних та цифрових технологіях, стрімкий розвиток та поширення яких вже сьогодні впливають на традиційну (фізично-аналогову) економіку, трансформуючи її від такої, що споживає ресурси, до економіки, що створює ресурси. Саме дані є ключовим ресурсом цифрової економіки, вони генеруються та забезпечують електронно-комунікаційну взаємодію завдяки функціонуванню електронно-цифрових пристроїв, засобів та систем.

Цифровий розвиток передбачає виконання комплексу завдань, що позитивно вплинуть на економіку, бізнес, суспільство, життєдіяльність країни в цілому та на соціальний захист, зокрема.

Основними цілями цифрового розвитку є:

- прискорення економічного зростання та залучення інвестицій;
- трансформація секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні;
- технологічна та цифрова модернізація промисловості та створення високотехнологічних виробництв;
- доступність для громадян переваг та можливостей цифрового світу;
- реалізація людського ресурсу, розвиток цифрових індустрій та цифрового підприємництва.

Сектори економіки, що використовують цифрові технології, зростають швидше, дешевше та якісніше. Сфери життєдіяльності, зокрема освіта,

медицина, транспорт, що модернізуються завдяки цифровим технологіям, стають набагато ефективніші та створюють нову цінність та якість.

Головною метою Концепції є реалізація прискореного сценарію цифрового розвитку, як найбільш релевантного для України з точки зору викликів, потреб та можливостей.

Прискорений сценарій цифрового розвитку передбачає:

- усунення законодавчих, інституційних, фіскальних та інших перешкод, які заважають розвитку цифрової економіки;
- впровадження стимулів та мотивацій для заохочення бізнесу та індустрій економіки в цілому до цифровізації;
- створення попиту та формування потреб серед громадян до цифровізації, насамперед через впровадження державою масштабних проектів цифрових трансформацій, зокрема на базі сучасних моделей державно-приватного партнерства;
- створення та розвиток цифрових інфраструктур як основи використання переваг цифрового світу у повсякденному житті та платформи для досягнення ефективності економіки взагалі;
- розвиток та поглиблення цифрових компетенцій громадян для забезпечення їх готовності до використання цифрових можливостей, а також подолання супутніх ризиків;
- розвиток цифрового підприємництва, створення відповідних (у тому числі аналогових) інфраструктур для підтримки та розвитку інноваційної діяльності, впровадження механізмів фондування, стимулювання та підтримки.

Мета впровадження стимулів та мотивацій проста: заохотити бізнес та громадян споживати та

використовувати інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, тобто зробити так, щоб технології в Україні були доступні, цифрові інфраструктури викликали бажання та мотивацію до них підключатися та ними користуватися, а бажання модернізувати, оптимізувати, масштабувати, прискорити та розвинути власний бізнес та життєдіяльність змогли реалізуватись та стати основою цифрової економіки [3].

Видатний вчений Колот А. М. у статті «До філософії нової економіки та соціально-трудової реальності – XXI» визначає, що «цифровізація економіки, впровадження інших проривних технологій «Індустрії 4.0» → запровадження нових бізнес-моделей → виникнення нового феномену – цифрових платформ → поява нових типів компаній і систем управління → поява та розширення спектру нових форм зайнятості – це єдиний ланцюг взаємопов'язаних, взаємообумовлених процесів і явищ, які є породженням Четвертої промислової революції та Шостого технологічного укладу. Технології Четвертої промислової революції у поєднанні з мегазміннами, які мають демографічне, глобалізаційне, політико-економічне походження, докорінно трансформують світ праці та зайнятості» [4, с. 38].

Платформа «Праця 4.0» висуває нові вимоги до усіх представників сукупної робочої сили і насамперед – до молодих (не)дорослих, які мають посісти своє місце на ринку праці, сформувати та реалізувати власну трудову стратегію. Для того, щоб вписатися у вимоги платформи «Праця 4.0», молодий мережевий працівник будь-якої професії має бути інтелектуально розвинутим, відповідальним, самостійним, здатним працювати у команді (проєкті), готовим до змін, володіти професійними компетентностями, що іманентні вимогам нової (цифрової) економіки [4, с. 42].

Вищезазначене констатує факт, що сучасні зміни трансформують моделі роботи, нівелюють і ліквідують одні робочі місця, натомість створюючи нові, змінюють зміст фахових компетентностей і характер виконуваних завдань, специфікації посад та суттєво впливають на соціальний захист населення.

Так, за оцінками Всесвітнього економічного форуму, нові технології до 2022 р. дозволять створити 133 млн. нових робочих місць, замість 75 млн., які будуть переміщені, у т.ч. у цифровий простір. Пандемія COVID-19 прискорила цифрові тенденції та зумовила фундаментальні зрушення у навичках і знаннях. Більшість країн уже сьогодні відчувають проблеми внаслідок розриву у кваліфікації. За дослідженнями Відкритого університету (Open University), Великобританія у 2019 р. 9 з 10 організацій визнали, що їм не вистачає цифрових талантів [5, с. 102].

За останнє десятиліття значних трансформацій зазнав світовий ринок праці внаслідок появи цифрових платформ зайнятості, що мало вплив не лише на існуючі бізнес-моделі, а й на модель самої зайнятості, появу її нових профілів, таких як: краудворкінг, робота на вимогу за допомогою програмних додатків; самозайнятість; індивідуальна гібридна самозайнятість; фрілансерство, зайнятість через аутлізинг та аутстафінг, інсорсинг [6, с. 592-593].

Особливого динамізму набирають цифрові форми зайнятості, коли посилюються карантинні обмеження, значна кількість людей, які втратили роботу, поповнюють ряди краудворкерів – дешевої робочої сили, яка виконує зазвичай нескладні мікрозавдання за низьку вартість. За даними британської компанії Prolific, у березні 2020 р. у порівнянні з лютим чисельність краудворкерів на платформі зросла на 13 %, що збільшило вартість транзакцій більш як на 50; а на платформі Mechanical Turk кількість нових учасників зросла на 20 % [7].

Отже, визначимо вплив конкурентних переваг і загроз цифрової моделі зайнятості на соціальний захист населення (табл. 1).

Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 рр. визначала напрями цифрового розвитку, які поміж інших завдань спрямовані на забезпечення соціального захисту населення.

1. Подолання цифрового розриву шляхом розвитку цифрових інфраструктур.

Головною метою розвитку цифрових інфраструктур є стан, при якому усі громадяни України без обмежень та труднощів технічного, організаційного та фінансового характеру (зокрема соціально незахищені верстви населення) могли скористатися цифровими можливостями, незалежно від свого місцезнаходження чи проживання та не перебували в сегменті цифрового розриву.

Цифровий розрив (цифрова нерівність) – нерівність у доступі до можливостей в економічній, соціальній, культурній, освітній галузях, які існують або поглиблюються в результаті неповного, нерівномірного або недостатнього доступу до комп'ютерних, телекомунікаційних та цифрових технологій.

2. Розвиток цифрових компетенцій.

У зв'язку із стрімким впровадженням цифрових технологій формування цифрових навичок громадян набуває особливого значення. Кількість робочих місць в Україні, що потребують від працівників принаймні базового розуміння інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, збільшується, а вміння користуватися технологіями стає основною вимогою до персоналу.

Таблиця 1. Конкурентні переваги і загрози цифрової моделі зайнятості

Переваги	Загрози
Прискорення економічного зростання та залучення інвестицій на різних рівнях економіки, розвиток соціального захисту	Нівелювання права працівників на охорону праці та соціальний захист
Трансформація секторів економіки в конкурентоспроможні та ефективні, удосконалення системи соціального захисту	Невідповідність професійних навичок краудворкерів типу виконуваної ними роботи
Технологічна та цифрова модернізація промисловості та створення високотехнологічних виробництв	Відсутність пільг щодо соціального захисту краудворкерів
Доступність для громадян переваг та можливостей цифрового світу	Відсутність гідної і своєчасної оплати праці
Реалізація людського ресурсу, розвиток цифрових індустрій та цифрового підприємництва	Відсутність захисту від дискримінації
Можливість працювати з будь-якого місця	Відсутність страхування на випадок безробіття
Можливість працювати в будь-який час, оптимальний для працівника	Відсутність можливості кар'єрного росту
	Зниження рівня системи спілкування та вирішення трудових конфліктів
	Зростання незахищеності робочих місць і перенесення трудових ризиків з роботодавця на працівників

Одним з важливих завдань є оновлення державного класифікатора професій, тобто розроблення та затвердження переліку цифрових професій на основі вимог ринку праці, цифрових трендів тощо, з подальшим розробленням

відповідної програми їх запровадження у профільних навчальних закладах.

Узагальнюючи дослідження різних науковців можна стверджувати, що цифровізація призведе як до появи нових робочих місць, так і до істотної трансформації наявних (табл. 2).

Таблиця 2. Класифікація нових професій в контексті соціального захисту та розвитку цифрової економіки [8]

Професія	Очікувані компетенції
1	2
Учитель	У 2030 р. новітні технології дадуть учням можливість досліджувати дно Індійського океану або єгипетські піраміди, не виходячи з класних кімнат. Учителі як експерти зможуть створювати індивідуальні навчальні програми з урахуванням потреб учнів, що допоможе тим досягати успіху в житті.
Герокінезіолог	У майбутньому людям усе успішніше вдаватиметься долати старіння. І важливу роль тут відіграватимуть люди такої професії – володіючи знаннями в галузях геріатрії й кінезіології. Вони не лише покращуватимуть здатність літніх людей рухатися, залишатися міцними й гнучкими, а й сприятимуть загальному благополуччю, надихаючи на нові починання.
Естетист	Спеціаліст цієї професії допомагатиме людям трансформувати свою зовнішність для особливих випадків, використовуючи тимчасові протези для обличчя, грим, який реагуватиме на зовнішнє середовище, та інші модифікації тіла
Аналітик автотранспорту	У майбутньому автобусами й потягами керуватимуть комп'ютери. Та проблеми, які вимагатимуть участі людини, вирішуватимуть аналітики автотранспорту. Вони допомагатимуть транзитним пасажиром дістатися пункту призначення і гарантуватимуть, що транспортна система працює ефективно й без перешкод.
Спеціаліст із сонячних технологій	За 112 годин Сонце дає стільки енергії, скільки можна виробити з усіх запасів нафти, вугілля і природного газу на Землі. Акумуляування цієї маси енергії за допомогою сонячних технологій під керівництвом людей такої професії дасть нам можливість виробляти електроенергію, вкрай необхідну для комфортного життя людини.
Шкільний дієтолог	Шкільний дієтолог гарантуватиме, що учні отримуватимуть харчування відповідно до їхніх особистих фізіологічних потреб. Також шкільні дієтологи навчатимуть дітей правильно та збалансовано харчуватися.

Продовження таблиці 2

1	2
Ренатуралізатор	Завдання людини цієї професії – компенсувати шкоду, завдану екології сільської місцевості людьми, фабриками, машинами та інтенсивним монокультурним сільським господарством.
Персональний веб-менеджер	Людина цієї професії матиме завдання "очистити" онлайн-персону свого клієнта, вистежуючи та коригуючи незручну чи неточну інформацію або зображення, захищаючи приватне життя й репутацію людини.
Містопланувальник	У 2030 році люди саме цієї професії розроблятимуть проекти забудови міст. Ці проекти збалансують соціальні та культурні потреби громадян і вимоги до навантаження на довкілля.
Посол із культури компанії	Людина цієї професії відіграватиме важливу роль у забезпеченні позитивної робочої культури, тому що працюватиме частково як гуру лідерства, терапевт і координатор. Для опанування такої професії особі потрібні добрі навички спілкування з людьми та креативне мислення.
Міський фермер	Ці спеціалісти намагатимуться за допомогою парників максимально зменшити споживання енергії. Парники буде збудовано на багатоповерхівках, і вони відіграватимуть важливу роль у забезпеченні міського населення городиню.
Аудитор екосистем	Робота аудитором екосистем полягатиме в тому, щоб зрозуміти місцеву екосистему й запобігти її перевантаженню результатами людської діяльності. Такі експерти консультуватимуть уряд та органи місцевої влади з питань, пов'язаних із впливом людських спільнот на локальні екосистеми.
Консультант із питань робіт	У майбутньому домашні роботи працюватимуть у хатньому господарстві або дбатимуть про дітей чи літніх людей. Тому їх власники потребуватимуть консультацій для вибору правильного робота для сім'ї, а також подальшого його програмування та обслуговування.
Цифровий мемуарист	Експерт у цій царині працюватиме зі збереженням пам'яті про близьких людей після їхньої смерті, визначаючи, які аспекти онлайн-ідентичності померлої людини мають зберегтися.
Дизайнер ігрофікації	Ігри створюються не тільки для дітей. Вони є прекрасним засобом навчання для людей будь-якого віку. Дизайнер з ігрофікації вноситиме ігрову логіку до повсякденних видів діяльності, подій, продуктів і послуг.
Експерт зі спрощення	Головним завданням у цій професії буде спростити та пришвидшити процеси організації та роботи бізнесу в різних галузях. Експерти зі спрощення поєднують навички з дизайну та соціології з компетенціями математичної геніальності.
Архітектор віртуальної реальності	Експерт цієї сфери розроблятиме загальні та індивідуальні додатки, що відповідатимуть психічним та емоційним особливостям користувачів і даватимуть змогу відпочивати та працювати у віртуальному світі.
Інженер 3D-друку	Особа, яка розуміється на створенні або перетворенні тривимірних моделей для їх друку. Також людина цієї професії знатиметься на технічних особливостях та налаштуванні 3D-принтерів.
Консультант із цифрової валюти	Мета роботи в цій професії — навчити людей, як управляти своїми заощадженнями та заробітком за допомогою правильного балансу систем, що складаються з різних видів цифрової валюти (наприклад біткоїн).
Бібліотекар	Бібліотека 2030 року складатиметься з елементів музеїв, театрів, парків і шкіл. Бібліотекарі володітимуть не лише традиційними для професії навичками, але й навичками консультування з гуманітарних та соціальних проблем і координування локальних проектів. Затребувані будуть професії, що вимагають соціальних і емоційних навичок, просунутіших когнітивних здібностей, таких як логічне мислення і творчий підхід.

Цифрові навички та компетенції є запорукою повноцінного розвитку цифрової економіки. Цифрова грамотність повинна бути однією з

головних компетенцій. Більшість громадян України вже користується перевагами цифрових технологій. Наступним кроком є забезпечення того, щоб

завдяки цим перевагам українці ставали економічно успішними.

3. Впровадження концепції цифрових робочих місць.

В умовах цифрової економіки робочі місця перестають бути прив'язаними до фізичних місць. Вони стають «цифровими», віртуальними, мобільними, тобто такими, що не потребують постійного перебування працівника на робочому місці. Концепція цифрових робочих місць поширюється надзвичайно швидко у бізнес-середовищі та позитивно сприймається переважною більшістю працівників, яким подобаються гнучкі способи роботи, можливість працювати вдома, на відпочинку, тобто з будь-якого місця.

Впровадження концепції цифрових робочих місць передбачає:

- перетворення робочих місць у цифрові робочі місця;
- підготовку законодавчих ініціатив для стимулювання використання цифрових робочих місць бізнесом і громадянами.

4. Цифровізація реального сектору економіки.

Цифровізація реального сектору економіки є головною складовою цифрової економіки та визначальним чинником зростання економіки в цілому, зокрема і самої цифрової індустрії, як виробника технологій.

5. Реалізація проектів цифрових трансформацій.

Разом з розвитком національних цифрових інфраструктур важливим є визначення першочергових проектів цифрових трансформацій національного масштабу в таких сферах, як: громадська безпека, освіта, охорона здоров'я, туризм, електронна демократія, екологія та охорона навколишнього природного середовища, життєдіяльність міст, безготівкові розрахунки, гармонізація з європейськими та світовими науковими ініціативами, державне управління.

6. Громадська безпека.

Життя людини та її безпека, правопорядок та громадський спокій є пріоритетними завданнями сучасної України. Загострення криміногенної ситуації та антитерористична операція на сході країни вимагають створення надсучасної системи запобігання надзвичайним ситуаціям, протидії тероризму, «інтелектуальних» заходів безпеки громадян та критичної інфраструктури міст та селищ.

7. Освіта.

Повна загальна середня освіта перебуває на етапі кардинальних змін. Сучасні діти потребують цікавої, наповненої дослідженнями та експериментами школи з використанням сучасних технологій. Підвищення рівня та якості знань, формування сучасних навичок та компетентностей,

навчання здобувати інформацію, спілкування іноземними мовами, індивідуальні програми навчання, впровадження нових предметів, підготовка до професій майбутнього та водночас цікаве і захопливе навчання є головними завданнями реформи освіти конкурентоздатної країни та суспільства.

8. Сфера охорони здоров'я.

Цифровізація медицини є життєвою необхідністю її розвитку та ефективного надання медичних послуг. Медична інформація, що міститься в медичних паперових картках, повинна залишитися в минулому.

Цифрова медицина повинна забезпечувати взаємодію між пацієнтами, медичними працівниками та установами за допомогою інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. Створення повноцінної цифрової медичної платформи є важливим кроком до цифровізації медичних та супутніх послуг.

Важливим елементом розбудови цифрової медицини є впровадження телесистем для надання дистанційних медичних послуг громадянам та підтримки роботи лікаря, особливо в сільській місцевості.

9. Туризм.

Сучасний туризм потребує доступу до цифрових інфраструктур – від телекомунікаційних мереж до інструментів безготівкових розрахунків. Подорожувати країною та мати доступ до Інтернету є однією з головних цифрових трансформацій світового туризму.

10. Електронна демократія.

Цифрові технології відкривають нові можливості для залучення громадян до участі в суспільних та політичних процесах. Головними складовими розвитку електронної демократії є: е-парламент, е-голосування, е-правосуддя, е-медіація (досудове вирішення спорів), е-референдуми, е-консультації, е-петиції, е-політичні кампанії, е-опитування.

11. Екологія та охорона навколишнього середовища.

Головними напрямками цифровізації сфери екології та охорони навколишнього природного середовища є:

- «розумне» та відповідальне користування і забезпечення доступності ресурсів, санітарії та гігієни;
- «розумне» споживання енергії, підвищення ефективності виробництва та постачання енергії;
- «розумне» цілісне планування та управління містами;
- забезпечення чистоти повітря, атмосфери;
- «розумне» використання наземних та водних екосистем та запобігання втраті біорізноманіття;

12. Життєдіяльність міст.

З посиленням процесу децентралізації в Україні активно впроваджуються концепції смарт-сіті («розумних» міст). Концепція смарт-сіті є моделлю міста з використанням цифрових технологій для розв'язання поточних проблем міста, його сталого розвитку та комфортного життя громадян.

13. Безготівкові розрахунки.

Безготівкова економіка прискорює комерційну взаємодію суб'єктів економічної діяльності, є надзвичайно сильним інструментом боротьби з «тіньовим» обігом коштів та оздоровлення економіки.

14. Гармонізація з європейськими та світовими науковими ініціативами.

Інтеграція української науки в європейський дослідницький простір забезпечить можливість розвитку передових наукових ідей, участь у міждисциплінарних проектах, що зосереджуються на перспективних ідеях, технологіях та інноваціях.

15. Державне управління.

Синергетичний потенціал соціальних, мобільних, хмарних технологій, технологій аналізу даних Інтернету речей окремо та сукупності здатні привести до трансформаційних змін у державному управлінні, зокрема у соціальному захисті та зробити державний сектор ефективним, реактивним, ціннісним.

Державне управління України в умовах зростання кількості завдань, ініціатив, проектів та одночасної оптимізації витрат повинно базуватись саме на технологічних та цифрових формах забезпечення його безперебійного функціонування [3].

З метою мінімізації ризиків і загроз, які несе цифрова зайнятість, потребує консолідації спільних зусиль світової спільноти: урядів, політиків, роботодавців, працівників протистояти сучасним викликам цифровізації ринку праці. У зв'язку з цим Генеральна дирекція з внутрішньої політики

Європарламенту рекомендує зробити рішучі кроки для вироблення ефективної політики регулювання нетипових форм зайнятості щодо зміни фіскальної політики, перегляду трудового законодавства, боротьби з недекларування доходів або ухилення від сплати податків цифровими платформами праці, розробки механізму захисту прав цифрових працівників тощо [9].

Висновки

Сучасний стан світового економічного та соціального розвитку характеризується вагомим впливом інформатизації на систему державного управління, бізнесу, соціального захисту, національної безпеки. Це сприяє появі нових та суттєвій трансформації наявних робочих місць, зникненню певних професій з ринку праці, тотальній перепідготовці персоналу.

Для розвитку цифрової економіки в Україні необхідним є формування державної політики щодо подолання «цифрового розриву» і стимулювання оволодіння цифровими компетентностями працівників та самозайнятості.

Суттєвим елементом соціального захисту в контексті розвитку цифрової економіки є навчання упродовж життя, формування інформаційної грамотності, лідерської позиції щодо кар'єрного зростання, створення і розвиток цифрових платформ талантів.

Розвиток системи соціального захисту в умовах цифрової економіки пов'язаний зі збільшенням ролі держави у вирішенні наступних соціальних питань: правового забезпечення соціального захисту населення, прийняття відповідних законодавчих та нормативних актів, розширення спектру соціальних субсидій, формування державних програм з вирішення конкретних соціальних проблем, пенсійне забезпечення, ефективне соціальне партнерство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соціальний захист населення: поняття та види. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/9897>.
2. Миронова Т. К. Право и социальная защита. Москва: Права человека, 2006. 336 с.
3. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації»: із змінами, внесеними згідно з Постановами КМ № 1065 від 04.12.2019, № 826 від 09.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
4. Колот А. М. До філософії нової економіки та соціально-трудової реальності – XXI. Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку: зб. тез доповідей учасників Міжнар. наук. практ. конф. : 11-12 лист. 2020 р. К.: КНЕУ, 2021. С. 38, 42

5. Кузнецова Н. Б. Цифрова модель зайнятості у світі: загрози та небезпеки. Соціально-трудова сфера в координатах нової економіки та глобальної соціоекономічної реальності: виклики, шляхи розвитку: зб. тез доповідей учасників Міжннар. наук. практ. конф. : 11-12 лист. 2020 р. К.: КНЕУ, 2021. С. 102.
6. Плікус І. Й. Підприємництво та самостійна зайнятість в цифровій економіці: стан, проблеми та нові можливості. *Young Scientist*. 11 (75). November, 2019. С. 591-595.
7. Newly Unemployed, and Labeling Photos for Pennies. 23.04.2020. URL: <https://www.wired.com/story/newly-unemployed-labeling-photos-pennies/>.
8. 20 професій майбутнього 2030 за версією EdCamp 2017. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/205-20-profesii-maibutnoho-2030-zaversiieu-edcamp-2017>.
9. Ford C., Stuart M. Joyce S., Oliver L., Valizade D., Alberti G. et al. The social protection of workers in the platform economy. European Union [Internet] (2017). URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/614184/IPOL_STU\(2017\)614184_en.PDF](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/614184/IPOL_STU(2017)614184_en.PDF).

REFERENCES

1. Sotsialnyi zakhyst naselennia: poniattia ta vydy. Retrieved from: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/9897>. [in Ukrainian].
2. Myronova, T. K. (2006). *Pravo i sotsyalnaia zashchita*. Moscow: Prava cheloveka. [in Russian].
3. Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku tsyfrovoy ekonomiky ta suspilstva Ukrainy na 2018-2020 roky ta zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo yii realizatsii» : iz zminamy, vnesenymy zghidno z Postanovamy KM № 1065 vid 04.12.2019, № 826 vid 09.09.2020. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>. [in Ukrainian].
4. Kolot, A. M. (2020). Do filosofii novoi ekonomiky ta sotsialno-trudovoi realnosti – KhKhL. *Sotsialno-trudova sfera v koordynatakh novoi ekonomiky ta hlobalnoi sotsioekonomichnoi realnosti: vyklyky, shliakhy rozvytku: zb.tez dopovidei uchasnykiv Minzhnar. nauk. prakt. konf. : 11-12 lyst. 2020 r.* Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
5. Kuznetsova, N. B. (2020). Tsyfrova model zainiatosti u sviti: zahrozy ta nebezpeky. *Sotsialno-trudova sfera v koordynatakh novoi ekonomiky ta hlobalnoi sotsioekonomichnoi realnosti: vyklyky, shliakhy rozvytku: zb.tez dopovidei uchasnykiv Minzhnar. nauk. prakt. konf. : 11-12 lyst. 2020 r.* Kyiv: KNEU. [in Ukrainian].
6. Plikus, I. I. (2019). Pidpriemnytstvo ta samostiina zainiatist v tsyfrovii ekonomitsi: stan, problemy ta novi mozhlyvosti. *Young Scientist*, 11 (75), 591-595. [in Ukrainian].
7. Newly Unemployed, and Labeling Photos for Pennies. Retrieved from: <https://www.wired.com/story/newly-unemployed-labeling-photos-pennies>.
8. 20 profesii maibutnoho 2030 za versiieu EdCamp 2017. Retrieved from: <https://osvitanova.com.ua/posts/205-20-profesii-maibutnoho-2030-zaversiieu-edcamp-2017>. [in Ukrainian].
9. Ford, C., Stuart, M. Joyce, S., Oliver, L., Valizade, D., & Alberti, G. (2017). *The social protection of workers in the platform economy*. European Union. Retrieved from: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/614184/IPOL_STU\(2017\)614184_en.PDF](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/614184/IPOL_STU(2017)614184_en.PDF).